

развој. Те двије гране су социјална статика и социјална динамика, а по њима се диференцирају теорије друштвеног развоја у зависности да ли своју концепцију развоја заснивају на статичким или динамичким елементима.

Разматрање различитости теоријских становишта о друштвеном развоју је и садржај књиге "Теорије о друштвеном развоју" др Симке Делетић, професора истоименог предмета на Електронском факултету у Нишу.

Књига је структурисана из два дијела. У првом дијелу књиге аутор разматра проблематику заснивања социјалне динамике у дјелу Огиста Конта, као и основна значења појмова који се користе у теоријама друштвене промјене и развоја. У овом дијелу се анализирају теорије о друштвеном развоју. Није постојала претензија да се анализирају све теорије, већ се настојало да се оствари одређена репрезентативност тиме што ће се разматрати значајније теорије које се међусобно битно разликују и у којима проблем друштвеног развоја има централно мјесто.

Као основне теорије издвојене су: еволуционизам, историзам, теорија о цикличном кретању, марксизам, Веберова теорија друштвене промјене, функционализам и структурализам. Дакле, теорије које су свакако најприсутније и најутицајније у друштвеним наукама.

Други дио књиге представљају изворни текстови бројних аутора који се баве друштвеном промјеном и друштвеним развојем. Наведени су чланци Огиста Конта, Каспара Д. Негела, Херберга Спенсера, Емила Диркема, Вилхелма Дилтаја, Освалда Шпенглера, Арнолда Тојнбија, Макса Вебера, Карла Маркса, Талкота Парсонса, Роберта К. Мертона, Клод Леви-Строса, Луја Алтисера и др.

Књига "Теорија о друштвеном развоју" аутора Симке Делетић представља врло корисно дјело за све социологе јер се на веома јасан и језгровит начин бави основним проблемима у теоријама друштвене промјене и друштвеног развоја гдје не постоји јединство, већ веома разгранат плуралитет гледишта.

Срђан Вукадиновић

Слободан Вуковић: *Покретљивост и структура друштва*, Београд : Институт за криминологију и социологију 1994, 229 стр.

Проучавање структуре друштва је класична социолошка тема која побуђује пажњу и интересовање, како са становишта теоријског тако и емпиријског приступа. Већина социолошких студија заснована је на теоријском приступу, док је мањи дио њих настао на основу резултата емпиријског истраживања овог "социолошког реализма".

Књига "Покретљивост и структура друштва" настала је као резултат емпиријског истраживања које је аутор спровео у прољеће 1989. године и које је обухватило територију уже Србије и Панчева. За истраживање је коришћен квотни узорак од 1650 испитаника. Територија која је представљала просторни оквир истраживања била је подијељена на општине према нивоу развијености: на развијене, средње развијене и неразвијене. Основ за утврђивање нивоа развијености општина одређен је помоћу елементарна дохотка по становнику и дохотка

по запосленом у друштвеном сектору својине.

Студија представља једну од значајнијих емпиријских анализа периода краја 80-их година, односно краја раздобља једног статичког друштва какав је био социјализам. Заправо, емпиријски показатељи о структури друштва презентовани у овој студији резултат су предпоследњег истраживања такве природе и са таквим садржајем у бившој Југославији. Последње истраживање под називом "Структура друштва и квалитет живота" спровео је 1990. године Конзорцијум института друштвених наука Југославије.

Аутор је ову књигу методолошки структурисао, поред увода и основних методолошких напомена, у три кључна поглавља која се односе на: Покретљивост и структуру друштва, Моћ и структуру друштва и Структуру друштва и квалитет живота. На крају књиге дати су прилози који се састоје од 33 табеле у

којима су сређени резултати истраживања по појединим варијаблама које нијесу шире разматране у три кључна сегмента рада.

У уводу књиге аутор, без критичке анализе, даје преглед свих важнијих, додашњих, основних становишта о структури југословенског друштва која се могу пратити од почетка 60-их година, и која су у великој мјери међусобно супротстављена.

У изради емпијског истраживања Слободан Вуковић полази од четири претпоставке: прве, да је југословенско друштво она варијанта социјалистичких друштава у којој је укинута или ограничена приватна својина, па се друштвено групна диференцијација "обавља по нешто другачијим критеријумима него у друштвима гдје то није урађено"; друге, да је друштвена подјела рада основни узрочник социјалне диференцијације; треће, да је мјесто које појединац заузима на хијерархијској лествици друштвених положаја у директној вези са расподјелом друштвене моћи, и четврте, да је ниво задовољења квалитета живота зависан од мјеста које појединац или друштвена група заузимају на хијерархијској скали друштвених положаја, односно од учешћа у расподјели друштвене моћи.

На основу презентованих претпоставки Слободан Вуковић тврди да се структура савременог југословенског друштва заснива на најмање три димензије: друштвеном положају, структури моћи и квалитету живота. У социолошким истраживањима уобичајено је да се поред наведене три димензије структура друштва анализира и преко димензије материјалног положаја (имовинске димензије) и димензије друштвеног угледа.

Класификација друштвених група која се користи у овој студији покушај је

"помирења" класне и слојне структуре друштва. Петогрупна схема, по овом аутору, је онај оквир савремене друштвене структуре у којем егзистирају: радништво (мануелни радници, рутински службеници и техничари), средња класа (нижи руководиоци, средњи руководиоци, стручњаци у привреди и ванпривреди, као и стручњаци у државним и политичким институцијама), етатистичка класа (државни и партијски функционери, привредни руководиоци) и два традиционална слоја: сељаштво и градски приватници.

На основу мјерљивих својстава сваке од посматраних димензија (друштвени положај, моћ и квалитет живота – стамбени услови, опремљеност домаћинства, слободно вријеме и услови рада) аутор потврђује своје полазне претпоставке и показује сву сложеност проучавања структуре друштва. Структура југословенског друштва по овом аутору, хијерархијског је типа, а на врху хијерархијске лествице налази се етатистичка класа, па испод ње средња којој су блиски градски приватници, затим радништво и на само дну сељаштво.

Аутору студије се може упутити примједба да је, с обзиром да је предмет његове анализе хијерархијски распоред друштвених група на основу мјерљивих својстава, било примјереније да је своје проучавање одредио као друштвену стратификацију, а не као друштвену структуру која је шири оквир. Студија представља корисно емпијско истраживање периода завршетка егзистирања социјалистичког друштва. Показатељи презентовани у њој незаобилазан су материјал за све социологе који се баве друштвеном структуром и стратификацијом друштва.

Срђан Вукадиновић

Слободан Вукићевић уредник: *Својина-предузетништво-транзиција*, Никшић: Институт за филозофију и социологију Филозофског факултета у Никшићу 1995, 320 стр.

Студија "Својина-Предузетништво-Транзиција" у издању Института за филозофију и социологију Филозофског факул-

тета у Никшићу, настала као резултат научне расправе, представља ширу теоријску анализу интердисциплинарног ка-